

3.5K Okunma Sayısı 9 dakika okuma süresi 18 Mayıs 2021 Analitik Felsefe:Tümü · Felsefe Sözlüğü · Siyaset Felsefesi

Adam Smith (Felsefe Sözlüğü)

Yiğit Aras Tarım

Yazıyı Paylaş

Adam Smith (1723 – 1790), İskoçyalı bir filozof, Aydınlanma Çağı'nın politik ekonomi teorisyeni ve İskoç Aydınlanması'nın önemli isimlerinden biriydi.

Smith, genellikle modern ekonominin, zaman zaman da modern Kapitalizmin babası olarak anılır ve başyapıtı olan ***"Ulusların Zenginliği"*** eseri klasik ekonominin ilk modern eseri olarak kabul edilir. Serbest piyasanın görünmez eli metaforu, laissez faire ekonomisinin ve modern Kapitalizm ile Bireyciliğin gelişiminde oldukça önemli bir etkiye sahip olmuştur; ancak Smith'in çalışması, Faydacılık, Liberalizm, Liberteryenizm, Sosyalizm ve Marksizm de dahil olmak üzere Siyaset Felsefesinin diğer alanlarında da benzer bir etki yaratmıştır.

Yaşamı

Smith, 1723 yılının Haziran ayı başlarında İskoçya'nın Kirkcaldy kentinde doğdu. Doğumunun kesin tarihi bilinmese de 16 Haziran 1723'te (veya eski stil Jülyen takvimine göre 5 Haziran'da) vaftiz edildiğini biliyoruz. Kendisi gibi Adam Smith ismine sahip olan babası, Smith'in doğumundan altı ay önce ölmüştü. Bir avukat ve memurdu; annesinin adıysa Margaret Douglas'dı. Dört yaşında çingeneler tarafından kaçırıldığı ve sonunda zarar görmeden serbest bırakıldığı söylense de küçüklüğüne dair çok az olay bilinmektedir.

Smith, babasının yokluğunda annesiyle özellikle yakındı ve Smith'i akademik hedeflerinin peşinden gitmesi için cesaretlendiren kişi de muhtemelen oydu. 1729'dan 1737'ye kadar saygın bir okul olan Kirkcaldy Burgh Okulu'nda Latince, matematik, tarih ve yazı öğrenimi gördü. On dört yaşındayken Glasgow Üniversitesi'ne girdi ve İskoç Aydınlanması'nın kurucu babalarından biri olan Francis Hutcheson'un (1694 – 1746) gözetimi altında Ahlak Felsefesi öğrenimi gördü ve oradaki eğitimi sırasında özgürlük, mantık ve ifade özgürlüğü adına erken bir tutkuya kapıldı.

1740 yılında, Oxford'daki Balliol College'a katılmak için Snell Sergi Bursu ile ödüllendirildi, ancak Glasgow'daki öğretimin Oxford'dakinden çok daha üstün olduğunu düşündü ve Oxford deneyimini entelektüel olarak boğucu buldu (görünüşe göre eğitiminin bir noktasında David Hume'un "İnsan Doğası Üzerine İnceleme" kitabını okurken yakalandığı için cezalandırılmıştı). Oxford'un mükemmel kütüphanesinden yararlanmasına rağmen, Oxford'da geçirdiği zaman Smith için mutlu bir dönem olmadı ve bir noktada titremeli nöbetler geliştirdi (bunlar muhtemelen sinir bozukluğu belirtileriydi). 1746'da bursu bitmeden üniversiteden ayrıldı. Başlangıçtaki hedefi teoloji okumak ve ruhban sınıfına girmekti ancak sonraki öğrenimi (özellikle David Hume'un şüpheci yazıları) onu farklı bir yol izlemeye ikna etti.

Smith, 1748'de Edinburgh'da, Lord Kames'in (1696 – 1782) himayesinde halka açık konferanslar vermeye başladı ("doğal özgürlük" üzerine ilk bildirileri dahil). Smith ayrıca 1750'de birçok ortak görüşe sahip olduğunu keşfettiği ve sonrasında yakın bir entelektüel ittifak ve dostluk geliştirdiği İskoç filozof David Hume ile tanıştı. Smith, Oxford'dayken Hıristiyanlığı reddetmişti ve bu nedenle İskoçya'ya Deist olarak döndüğüne genel olarak inanılmaktadır, ancak din hayatının önemli bir parçası değildi ve hatta Hume'un Ateizmine karşı isteksizce de olsa bir saygısı vardı.

Smith, 1751'de, Glasgow Üniversitesi'nde Mantık dersleri vererek başladığı bir profesörlük elde etti. Ertesi yıl, Etik, retorik, hukuk bilimi ve politik ekonomi dersleri vererek Üniversite'nin boşta duran Ahlak Felsefesi Kürsüsünü devraldı. Sonraki on üç yıl boyunca, hayatının en yoğun ve en mutlu yılları arasında bu pozisyonunu korudu. "Ahlaki Duygular Kuramı" nı (Glasgow'daki ders notlarına dayanaran) 1759'da yayınladı ve popülaritesi yurtiçinden ve yurtdışından öğrencileri cezbetti. Glasgow Üniversitesi 1762'de Smith'e Hukuk Doktor'u (LL.D.) unvanını verdi, ancak

Buccleuch Dükü olan genç Henry Scott'a öğretmenlik yapmak için kazançlı bir teklif alınca 1763'ün sonunda üniversiteden istifa etti.

Yeni özel ders görevi, Fransa'nın Toulouse kentine (bir buçuk yıl kaldıkları yer) ve ardından Cenevre, İsviçre'ye (filozof Voltaire ile tanıştığı yer) ve ardından Paris'e (Benjamin Franklin, Anne-Robert-Jacques Turgot, Jean D'Alembert, André Morellet, Claude Adrien Helvétius ve Francois Quesnay gibi entelektüel liderleri tanımak için geldiği yer) gezileri de dahil olmak üzere Avrupa'yı gezmeyi gerektiriyordu. Quesnay ve Turgot Fizyokratlardı (zenginliğin değerli metallerden elde edildiğine dair dominant merkantilist geleneğe karşı çıkan, refahın değerli metaller yerine üretimden ve tüccarlarla üreticilerden ziyade tarımdan geldiğine inanan bir düşünce okulu) ve Smith fizyokratların fikirlerini tamamen benimsemese de, bu düşünce okulunu o zaman mevcut olan anlayışa kıyasla gerçeğe en yakın yaklaşım olarak görüyordu.

Henry Scott'ın küçük erkek kardeşi 1766'da Paris'te öldükten sonra Smith'in öğretmenlik gezisi sona erdi ve sonraki on yılın çoğunu 1776'da yayınlanan "Ulusların Zenginliği" adlı büyük yapıtına adadığı Kirkcaldy'ye döndü. Kitap, ilk baskısını yalnızca altı ayda satarak anında başarıya ulaştı ve 1773'te Smith, Londra Kraliyet Cemiyeti'nin bir üyesi olarak seçildi. Bundan iki yıl sonraysa Edebiyat Kulübü üyeliğine seçildi. 1778'de İskoçya'da Gümrük Komiseri olarak göreve atandı ve annesiyle birlikte Edinburgh'da yaşamaya gitti. 1783'te Edinburgh Kraliyet Cemiyeti'nin kurucu üyelerinden biri oldu ve 1787'den 1789'a kadar Glasgow Üniversitesi'nde onursal bir pozisyon olan Lord Rektör ünvanını işgal etti.

Smith hiç evlenmedi ve onu eksantrik ama yardımsever bir entelektüel, komik bir şekilde dalgın, kendi kendine konuşma alışkanlığı olan biri olarak tanımış olan insanlar tarafından bakıldı. Aynı zamanda büyük burnu, şişkin gözleri, çıkıntılı alt dudağı, gergin seğirmesi ve konuşma problemiyle garip görünümlü bir karakterdi.

Smith, acı verici bir hastalıktan sonra 17 Temmuz 1790'da Edinburgh'da öldü ve Canongate Kirkyard'a gömüldü. Ölüm yatağında, daha fazlasını başaramadığı için pişmanlığını dile getirdi. Geride bıraktığı pek çok not ve yayınlanmamış materyalden bir "Astronomi Tarihi" ve "Felsefi Konular Üzerine Denemeler" çıkartılarak ölümünden sonra 1795'te yayınlandı.

Çalışmaları

Smith hayatı boyunca, 1759'da yazdığı ilk kitabı "Ahlaki Duygular Kuramı" ile başlayıp 1795'te ölümünden sonra yayınlanan "Felsefi Konular Üzerine Yazılar" ile biten, önemli ölçüde eser yayınladı. Yine de en önemli kitabı, şüphesiz, 1776'da basılan ve geniş çapta tüm zamanların

ekonomi üzerine en etkili kitaplardan biri olarak kabul edilen "Ulusların Zenginliği" (tam adıyla "Ulusların Zenginliğinin Doğasına ve Nedenlerine İlişkin Bir Soruşturma") idi.

"Ahlaki Duygular Kuramı" Smith'in yayınladığı ilk çalışmaydı, ancak kendisi bunu en önemli eseri olarak görerek hayatı boyunca eseri gözden geçirmeye devam etti ve 1790'daki ölümünden kısa bir süre önce son (6.) baskıya kapsamlı revizyonlar yaptı. Bu kitap sonraki çalışmalarına etik, felsefi, psikolojik ve metodolojik temeller sağladı ve aslında Smith'in, kendi çıkarlarına uygun davranan insanların topluma sağladıkları açık faydaları tanımlamak için "görünmez el" e atıfta bulunduğu ilk çalışması buydu.

Kitapta, insanlığın kişisel çıkarlara yönelik doğal eğilimine rağmen nasıl ahlaki yargılar oluşturabileceğini açıklamak amacıyla zamanının ahlaki düşüncesini eleştirel bir şekilde inceledi. Vicdanın, sosyal ilişkilerden kaynaklandığı sonucuna vardı ve başkalarını gözlemleme eyleminin insanları kendilerinden ve kendi davranışlarının ahlakiliğinin farkına varmalarını sağladığı bir "sempati" teorisi önerdi. İlk bakışta bu Özgecilik, daha sonraki çalışmalarında bulunan Egoizm ve Bireycilik ile çelişiyor gibi görünse de ("Adam Smith Problemi" olarak bilinir), bireylerin bu sempatiyi geliştirmek için gerekeni kendi kişisel çıkarlarında bulacaklarını öne sürdüğünü de ayrıca belirtmek gerekir.

1776'da yayınlanan "Ulusların Zenginliğinin Doğasına ve Nedenlerine İlişkin Bir Soruşturma", Sanayi Devrimi'nin hemen öncesinde açık bir dille yazılmış bir politik ekonomi çalışmasıdır ve geniş çapta modern ekonomi çalışmalarının ilki ve en etkilisi olarak kabul görür. Kitapta, serbest piyasa ekonomisinin ve Kapitalizm'in temelini oluşturan üç ana konsepti açar: iş bölümü, kişisel çıkar arayışı ve ticaret özgürlüğü.

"Ulusların Zenginliği"nde, insanların güdüleri genellikle bencillik ve açgözlülük yönünde olsa da, serbest piyasadaki rekabetin fiyatları düşük tutarak topluma bir bütün olarak fayda sağlarken, aynı zamanda mallar ve hizmetler açısından geniş bir çeşitlilik oluşmasını teşvik etmeye devam edeceğini savundu ("kendi avantajının incelenmesi doğal olarak veya daha doğrusu zorunlu olarak, toplum için en avantajlı olan istihdamı tercih etmesine yol açar"). Ayrıca, bir işbölümünün üretimde büyük bir artış sağlayacağını ve serbest piyasanın kaotik ve kontrolsüz görünmesine karşın, aslında doğru miktarda ve çeşitlilikte malı "görünmez el" aracılığıyla üretecek şekilde yönlendirildiğini savundu (aynı analoji farklı bir biçimde kullanılıyor).

Adam Smith Kitapları

Aşağıdaki ek kaynaklara ve önerilen okuma listesine bakabilir veya tam liste için felsefe kitapları sayfasına göz atabilirsiniz.

- On Adam Smith (Wadsworth Philosophers Series) Paperback – October 23, 2000 by Jack Russell Weinstein (Author)
- Adam Smith's Marketplace of Life Paperback – October 28, 2002 by James R. Otteson (Author)
- Adam Smith and the Virtues of Enlightenment (Modern European Philosophy) First Edition (US) First Printing Edition by Charles L. Griswold Jr. (Author)
- Adam Smith in His Time and Ours Reprint Edition by Jerry Z. Muller (Author)

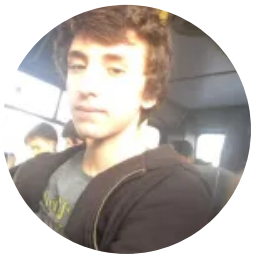

Kaynak (Erişim Tarihi: 16.05.2021)

Çevirmen: Yiğit Aras Tarım

Yazıyı Paylaş

ADAM SMITH | AHLAK FELSEFESI | AYDINLANMA FELSEFESI | FAYDACILIK | KAPITALIZM | LIBERALIZM | SIYASET FELSEFESI | SOSYALIZM

Yiğit Aras Tarım

Boğaziçi Üniversitesi'nde Siyaset Bilim ve Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu, şuan Bilkent Üniversitesi Felsefe bölümünde yüksek lisans yapıyor. Siyaset felsefesi, metafizik ve etik ile ilgileniyor.